

Gausdals Tidende

34. årgang

Gausdal Historielag

nr. 4 - 2021

Gausdal Historielag, Voldsbruvegen 6 B, 2651 Østre Gausdal.

post@gausdalthistorielag.no

Kontoret er åpent onsdager kl. 16 - 18.

Kjære medlemmer av Gausdal Historielag.

Det går mot slutten av 2021, og det er tid for et nytt Gausdal Tidende. Vi har snart lagt bak oss et år med stor aktivitet i laget, det er blitt hele fire nye utgivelser av bøker/hefter. Gausdals- minner nr. 19 er utgitt, denne gangen med rundt 140 sider. Bind to av «Slegter og Gaarder i Gausdal» er også kommet. Det er videreføringa av den såkalte «Kraabølsboka» og tar for seg gardene i Vestre Gausdal. I vår kom det et temahefte om Gausdalskirkene i Minnesota og den siste boka som er kommet i år er dagboka til skipskaptein Hans Kraabøl.

Medlemstallet i laget viser en liten økning. I skrivende stund er vi ca. 315 medlemmer. Det er ekstra gledelig at vi har fått mange nye medlemmer i år, 70 nye er veldig bra!

Slekts- og gårdshistorie.

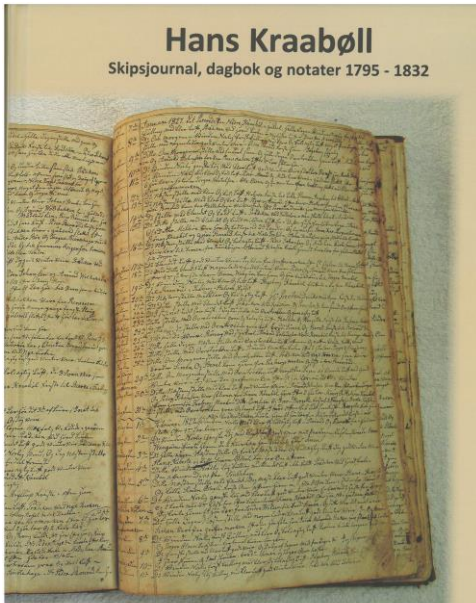
Grappa som jobber med første bind av det som skal bli en slekts- og gårdshistorie for Gausdal er godt på vei med arbeidet. Første bind vil omfatte sør-vestre delen av Follebu og vil ta for seg alle nåværende gårder og bruk samt flere gamle og «glemte» boplasser. Det er samla inn flere tusen bilder i forbindelse med jobben, alle de kan ikke brukes i boka, men den blir rikt illustrert. Ivar Lauritsen leder gruppa og han har med seg en ivrig og dyktig gjeng. Hvis noen kan tenke seg å være med på denne jobben så er de hjertelig velkommen. Ta i så fall kontakt med Ivar.

Dagboka til skipskaptein Hans Kraabøl.

Hvor mange timer Jarle Bye har brukt på å tyde og transkribere dagboka til Hans Kraabøl skal vi ikke gi oss ut på å gjette på, men det er mange! Så har det også blitt ei flott bok.

Hans Kraabøl var født i 1757 og fikk skolegang blant annet i Christiania. Han reiste til sjøs i 1780 og avla den såkalte «skippereden» i 1795 og seilte da som kaptein på briggen «Spadille». Det var på denne

tiden at han begynte å skrive dagbok. Han seilte så på «Einar Tambarskjel», som ble tatt av spanske kaprere. I 1809 var han kaptein på «Aurora», det skipet ble tatt av engelskmennene ved Sardinia. Etter et års reise landeveis gjennom Europa, kom han tilbake til Christiania året etter. Han kom tilbake til Gausdal og kjøpte seg føderåd for livstid på nedre Kråbøl for 2500 riksdaler.

I 1820 begynte han å skrive den dagboka som det meste av denne boka omhandler. Han var arbeidsom hjemme på Kråbøl og deltok i det daglige arbeidet så lenge han klarte. Han døde v kreft i 1833, nær 77 år gammel. Dagboka gir et godt innblikk i hvordan det var på en gard i Gausdal for 200 år siden.

Boka er i A4 format, koster kr. 350,- og kan kjøpes i butikker i bygda og direkte fra historielaget.

Butikker i bygda hvor våre bøker kan kjøpes.

Nærbutikken i Svatsum.

Coop i Forset.

Kiwi Segalstad Bru.

Matkroken på Skei.

Joker på Skei.

I tillegg kan det kjøpes bøker på Lillehammer.

Fra arkivet.

Edith Aasheim, født 1916, og senere gift med Evind Larsen som var sogneprest i Østre Gausdal fra 1964 til 1976. Edit var det mange i Gausdal som ble kjent med, og som sikkert husker henne godt. Edith var bussjåfør under krigen i faren Trygve Aasheims selskap Trysil Bilruter. Dette fortalte hun om sine dramatiske opplevelser i april- og maidagene i 1940.

Alle ble mer eller mindre berørt av krigen på forskjellige måter. Det ble lange dager for oss alle. Hjemme hos meg var vi også alle på farten, og mor ga oss og flere varm mat og husrom, så snart vi hadde en kort pause. Den 11. april kjørte jeg først skolebussen Søre Trysil til Nybergsund. Jeg fikk så ordre om å kjøre direkte til Terningmoen i Elverum med rekrutter og mannskap som skulle melde seg til krigstjeneste. På Terningmoen fikk jeg ny ordre om å kjøre to turer til middelsskolen og videre til første sperring på Kongsvingervegen, og tilbake gjennom Elverum og til Kynnberget med soldater. Stadig under bombeangrep og mitraljøseregn over Elverum. Det var dramatisk, veiene var dårlige og det var kaldt. Jeg tok med mange tryslinger på bussen som skulle tilbake til Trysil. Vi kom midt under bombeangrepet på Nybergsund på ettermiddagen den 11. april. Kong Haakon og Kronprins Olav med følge sprang foran bussen min, blant lokale folk og flere biler. Vi måtte stoppe å flykte ut i skogen da det kom nye bombefly. Kongen og Kronprinsen må beundres for den ro og omtanke de viste for sitt folk. Kronprins Olav ropte ut at alle måtte ligge i ro i snøen, så vi ikke ble truffet av splinter fra bombene som eksploderte. Så ropte Kong Haakon:» Jeg beklager at sivilbefolkningen må lide for min skyld». Ingen svarte, så jeg ropte tilbake på ekte trysildialekt:» Det er itte så farlig med oss, bare du greier deg»! En av de som hørte det ropte: «Men Edith, du sa du til kongen». Så kom flyene tilbake og fortsatte bombingene, og glemte ble min tabbe. Utenriksminister Koth ga ordre om å kjøre bussen videre. Koth hjalp også en mor med en baby opp i bussen, men jeg kjørte ikke langt før bombeflyene kom tilbake, og vi måtte søke dekning. Kongens adjutant, major Østgaard, ga ordre om å kjøre videre. Major Østgaard og flere hjalp moren med babyen inn i bussen igjen. Men jeg måtte stoppe ganske snart, for bombeflyene

komtilbakerett over bussen og skjøt med mitraliøser. En bombe falt 10 meter fra bussen, men eksploderte ikke. De tre flyene fløy tre ganger over bussen. Vi som var i bussen søkte omsider dekning i en garasje. Det var uhyggelig med krig og miitærvakt på kontoret, selv om de var norske. Jeg hadde flere syke transportturer fra Osen til Trysil sykehus i forbindelse med kampene ved Østre Æra. Under et opphold i Osen rakk jeg så vidt å spise på kjøkkenet til de flinke lottene. Jeg sov litt og hørte ikke flyalarmen før kirkeklokkene ringte faren over. På den siste turen til Osen var det en vakt som ga meg ordre om å kjøre videre. Jeg kom da i ildlinjen og ble stoppet et stykke bak sogneprest Ødegaards bil som var skutt i brann. Jeg fikk ordre om å snu, men måtte rygge tilbake ca. 2 km uten lys. Det var mørkt og veien var elendig. Jeg fikk så en ny ordre om å kjøre sårede soldater. To sykesøstre var med. De skulle kjøres til Trysil sykehus, men i Jordet kom det en ny ordre om å kjøre til Drevsjø, og derfra ny ordre om å kjøre til Idre i Sverige. Det var mange som evakuerte over til Sverige, og det var kaos. Fra den norske regjeringen i Stockholm (???) fikk jeg ordre om å kjøre soldater og lotter gjennom Nord-Sverige og Nord-Finland til Salmejärvi og Petsamo. Det ble flere turer. I Rovaniemi overnattet jeg på samme hotell som Kronprinsse Mærtha og hennes barn. Jeg ble også engasjert som barnevakt i noen timer for Prins Harald, mens kronprinsessen og de andre var ute på en tur.

Som dere skjønner, så var det en tøff dame vi hadde som prestekone i Gausdal!

Gausdøler som flyttet nordover til Høylandet i Trøndelag.

Amund Jørgensen Slattum, født 1830 i Gausdal. Foreldre var Jørgen Olsen, født 1790 og Berith Knutsdatter, født 1790 i Gausdal. De utvandret til Overhalla og ble husmenn der.

I kirkeboka for Gausdal står det 11. juni 1844. Ungkar Peder Larsen Stenseie, 32 år gammel, og pige Randi Eriksdatter Olstadeie, 24 år, fraflyttet Gausdal og reist til Tronghjems stift for at søge arbeide. Peder Larsen, født 2. nov. 1812 i Gausdal. Foreldre Lars Pedersen Qvynhaugen (?) i Østre Gausdal. Hustru Marie Olsdatter. Randi

Eriksdatter, født 1. nov. 1819 i Gausdal. Foreldre: Inderst Erik Johnsen Kolstad og hustru Tora Hansdatter. Peder Larsen var tømmermann og sagmester. Særlig var han etterspurt som planlegger og bygger av fløtningsdammer. Han døde i Hakleppen 22. desember 1895, 83 år gammel. Randi Eriksdatter døde 7. juli 1897, 78 år gammel.

Vergeia var husmannsplass under Børstad, og bortfestet i 1850-årene til Johannes Johnsen Kalstadeie, født 1801 i Gausdal. Johannes flyttet til Høylandet fra Fredrikstad (!) i 1847. Hans foreldre var Jon Eriksen og Ragnhild Jonsdatter fra Gausdal.

Er det noen som vet noe mere om disse? I så fall vil utvandregruppa gjerne få høre.

Bildegalleriet i prestgarden.

Det har blitt borte flere bilder i billedgalleriet i 2. etasje i Østre Gausdal Prestegård. Dette er veldig synd. Denne unike bildesamlingen er av stor verdi for bygda. Hvis det er noen som ønsker kopier av bilder så ta kontakt med historielaget.

News in English.

Gausdal Historielag had an increase of more than 25 members in 2021. As many as 70 of our members were new and we hope that we next year also will see an increase in members. Some years ago, we were close to 500 members, so we still have a long way to go.

We have published one new book, a diary written by Shipcaptain Hans Kraabøl in the 1820`s is the fourth book published this year.

God Jul.